(باسى 6 ـ بەتتە)

ـــــ مەملەكەتتى باسقارۋ ونىمدىلىگى تىڭنان جوعارىلايدى. سوتسيالىستىك دەموكراتيالى زاڭمەن باسقارۋ ونان ارى اقاۋسىزدانىپ، قوعامدىق ادىلدىك پەن ادىلەتتىلىك ونان ارى كورنەكتىلەنەدى، مەملەكەتتىڭ اكىمشىلىك جۇيەسىٴتىپتى دە كەمەلدەنىپ، ۇكىمەتتىڭ رولىٴتىپتى دە جاقسى ساۋلەلەنىپ، اكىمشىلىك ونىمدىلىك پەن الەۋمەتتىك سەنىمدىلىك كورنەكتى جوعارىلايدى، قوعامدى باسقارۋ، اسىرەسە، نەگىزگى ساتىنى باسقارۋ دەڭگەيى كورنەكتى جوعارىلايدى، اۋىر حاۋىپ ـ قاتەردەن ساقتانۋ جانە ونى جويۇ ٴتۇزىلىس ـ مەحانيزمى ۇزدىكسىز كەمەلدەنىپ، توسىننان تۇىلعان الەۋمەتتىك وقيعالاردى شۇعىلٴبىر جاقتى ەتۋ قابىلەتى كورنەكتى كۇشەيىپ، تابيعي اپاتتاردان قورعانۋ دەڭگەيى كورنەكتى جوعارىلاپ، دامۇ حاۋىپسىزدىگىن قامتاماسىز ەتۋ اناعۇرلىم پارەمەندى بولىپ، مەملەكەت قورعانىسى مەن ارميانى وسىزاماندانىدىرۋدا ماڭىزدى قادام تاستالادى.

ارناۋلى ستون 1 "14 ـ بەسجىلدىق" پلان مەزگىلىندەگى ەكونوميكالىق، قوعامدىق دامۇدىڭ باستى كورسەتكىشى					
ٴتۇرى	كورسەتكىش	2020 ـ جىلعى	2025 ـ جىلعى	جىلدىق ورتاشا / جينى	سىپاتى
ەكونوميكالىق دامۇ	1) دشكى ٴوندىرىستىڭ جالپى قۇنىنىڭ (GDP) ارتۇى (%)	2.3	—	ۇيلەسىمدى ارالشا ساقتالىپ، ٴار جىلدىڭ جاعدايىنا قاراي ورتاشا قوبىلادى	مەجەلى
	2) جالپى جۇمىسشى ـ قىزمەتكەرلەردىڭ ەڭبەك ونىمدىلىگىنىڭ ارتۇى (%)	2.5	—	GDP دىڭ ارتۇىنان جوعارى	مەجەلى
	3) تۇراقتى قونىستانعان حالقتىڭ قالا ـ قالاشقىتانۋ ەولشەرى (%)	60.6*	65	—	مەجەلى
جاڭالىق اشۇ ارقىلى جەبەۋ	4) جالپى قوعامدا زەرتتەۋ ـ اشۇ قاراجاتىنا قوسىلمىنىڭ ارتۇى (%)	—	—	7، قوسىلىم كۇشەەلىلىگىن "13 ـ بەسجىلدىق" مەزگىلىندەگى ٴىس جۇزىندەگىدەن ارتتىرۋعا قۇلشىنۋ	مەجەلى
	5) ٴار ون مىڭ ادامنىڭ جوعارى قۇندى تاپقىرلىق پاتەنتىنە يە بولۇى (دانا)	6.3	12	—	مەجەلى
	6) سىبرلى شارۋاشلىق پەن وزەكتى شارۋاشلىقتىڭ ارتقان قۇنىنىڭGDP داعى ۇستايتىن سالىستىرماسى (%)	7.8	10	—	مەجەلى
حالىق ىرىسى	7) تۇرعىندارداڭ جان باسىندىق مەڭگەرۇندەگى ورتاشا كىرىسىنىڭ ارتۇى (%)	2.1	—	GDP دىڭ ارتۇىمەن نەگىزىنەن ۇقساس	مەجەلى
	8) قالا ـ قالاشقىتارداعى جۇمىسسىزدىق ەولشەرىن تەگىستىرۇ (%)	5.2	—	<5.5	مەجەلى
	9) ەڭبەك جاسىنداعىلاردىڭ ورتاشا ٴبىلىم الۋ جىل مەرزىمى (جىل)	10.8	11.3	—	تەجەمدى
	10) ٴار مىڭ ادامداعى كاسىپتىك (كومەكشى) دارىگەر سانى (ادام)	2.9	3.2	—	مەجەلى
	11) نەگىزگى زەينەتكەرلىك قامسىزداندىرۋعا قاتىناشۋ ەولشەرى (%)	91	95	—	مەجەلى
	12) ٴار مىڭ ادامنىڭ شىندەگى ٴۇش جاستان تومەنگى سابيلەردىڭ بالا باقشاداعى سانى (سان)	1.8	4.5	—	مەجەلى
	13) ادامدارداڭ ورتاشا مەجەلى ەۇمىرى (جاس)	77.3*	—	[1]	مەجەلى
جاسىل ەكولوگيا	14) بىرلىك ورىنداعىGDP ەنەرگيامەن تۇتىنۋدى ازايتۋ ەولشەرى (%)	—	—	[13.5]	تەجەمدى
	15) بىرلىك ورىنداعىGDP دان كومىر قىشقىل گازىنىڭ شعارىلۋ ەولشەرىنىڭ تومەندەۋى (%)	—	—	[18]	تەجەمدى
	16) ايماق دارەجەلى جانە ودان جوعارى دارەجەلى قالالاردىڭ اۋا ساپاسىنىڭ جاقسى بولعان كۇن سانى سالىستىرماسى (%)	87	87.5	—	تەجەمدى
	17) جەر بەتى سۋىنىڭIII تۇرىدەگى سۋ ولشەمىنە جەتۋ نەمەسە ودان جاقسى بولۇ سالىستىرماسى(%)	83.4	85	—	تەجەمدى
	18) ورمانمەن كومكەرىلۋ سالىستىرماسى (%)	23.2*	24.1	—	تەجەمدى
حاۋىپسىزدىكتى قامتاماسىزداندىرۋ	19) استىقتىڭ جالپىلىق ٴوندىرىس قۇاتى (ٴجۇز ميللىون تونىا)	—	>6.5	—	تەجەمدى
	20) ەنەرگيانىڭ جالپىلىق ٴوندىرىس قۇاتى (ٴجۇز ميللىون تونناليق ولشەمدى كومىر)	—	>46	—	تەجەمدى

ەسكەرتۇ: ① [] ىشىندەگى بەس جىلدا جيناقتالعان سان. ② *بەلگىسى بارلارى 2019 ـ جىلعى ساندى مالىمەت. ③ ەنەرگيانىڭ جالپىلىقٴوندىرىس قۇاتى دەپ كومىر، مۇناي، تابيعي گاز، بەي تۇنبا ەنەرگيا ٴوندىرىس قۇاتىنىڭ جينىتىعى ايتىلىپ وتىر. ④ 2020 ـ جىلى ايماق دارەجەلى جانە ودان جوعارى دارەجەلى قالالاردىڭ اۋا ساپاسىنىڭ جاقسى بولعان كۇن سانى سالىستىرماسى مەن جەر بەتى سۋىنىڭ III تۇرىدەگى سۋ ولشەمىنە جەتۋ نەمەسە ودان جاقسى بولۇ سالىستىرماسىنىڭ كورسەتكىشى جاڭا تيىپتى ايدارشا ۋىرىۋس وكپە قابىنۋ ىندەتىنە ۇشراۋ سياقتى فاكتورلاردىڭ نەگىزىندە ەسەپتەلدى. ⑤ 2020 ـ جىلى جالپى جۇمىسشى ـ قىزمەتكەرلەردىڭ ەڭبەك ونىمدىلىگىنىڭ 2.5% ارتۇى مەجە سان ەسەپتەلدى.

ەكىنشىٴبولىم جاڭالىق اشۇ ارقىلى دامۇعا دەم بەرۇگە تاباندى بولىپ، دامۇدىڭ تىڭ باسىمدىلىعىن جاپپاي سومداۋ

جاڭالىق اشۇدىڭ ەلىمىزدىڭ وسىزاماندانىدىرۋ قۇرىلىسىنىڭ جالپى جاعدايىنداعى ۇيتقىلىق ورنىنا تاباندى بولۇ، عىلىم ـ تەحنيكانى ٴوز كۇشىنە سۇيەنىپ كۇشەيتۋدى مەملەكەت دامۇىنىڭ ستراتەگيالىق تىرەگى ەتىپ، دۇنيە ٴجۇزى عىلىم ـ تەحنيكاسىنىڭ الدىڭعى لەگىنە، ەكونوميكانىڭ نەگىزگى شايقاس مايدانىنا، مەملەكەتتىڭ كەلەلى قاجەتتىنە، حالقتىڭ ٴومىرى مەن دەنساۋلىعىنا باعىنتاپ، عىلىم ـ تەحنيكامەن، وقۋ ـ اعارتۇمەن مەملەكەتتى گۇلدەندىرۋ ستراتەگياسىن، دارىندىلار ارقىلى مەملەكەتتى قۇدىرەتتەندىرۋ ستراتەگياسىن، جاڭالىق اشۇ ارقىلى دامۇعا دەم بەرۇ ستراتەگياسىن ىسكەرىلەي اتقارىپ، مەملەكەتتىڭ جاڭالىق اشۇ جۇيەسىن كەمەلدەندىرىپ، عىلىم ـ تەحنيكادا قۇدىرەتتى ەل قۇرۇدى جەدەلدەتۇ.

ٴتورتىنشى تاراۋ مەملەكەتتىڭ ستراتەگيالىق عىلىم ـ تەحنيكا قۇاتىن نىعايتۇ

عىلىم ـ تەحنيكادا قۇدىرەتتى ەل بولۇ ارەكەت باعدارلاماسىن جاساپ، سوتسيالىستىك بازار شارۋاشلىعى شارت ـ جاعدايىنداعى جاڭاشا جالپى مەملەكەتتىك ٴتۇزىلىستى اقاۋسىزداندىرىپ، شەشۇشى وزەكتى تەحنيكالاردا قامال الۋ شايقاسىن ويداعىداي جۇرگىزىپ، جاڭالىق اشۇ تىزبەگىنىڭ تۇتاس تۇلعالىق ونىمدىلىگىن جوعارىلاتۇ.

ٴبىرىنشى تاراۋشا عىلىم ـ تەحنيكا بايلىعىن ورنالاستىرۇدى بىرىڭعىرۇ جانە ساپالىلاندىرۇ

مەملەكەتتىڭ ستراتەگيالىق قاجەتىن باعدار ەتىپ، جاڭالىق اشۇ جۇيەسىن ساپالىلاندىرۇدى، بىرىڭعىرۇدى ىلگەرىلەتىپ، مەملەكەتتىك تاجىريبەحانانى جەتەكشى ەتكەن ستراتەگيالىق عىلىم ـ تەحنيكا قۇاتىن جەدەل قالىپتاستىرۇ. كۇانتتىق ينفورماتسيا، فوتون جانە ميكرو نانو ەلەكترون، توراپتىق حابارلاسۇ، جاساندى زەردە، بيولوگيالىق ٴدارى ـ دارمەك، وسى زامانعى ەنەرگيا جۇيەسى سياقتى كەلەلى جاڭالىق اشۇ سالالارىنا نازاردى شوعىرلاندىرىپ، ٴبىر توپ مەملەكەتتىك تاجىريبەحانا قۇرۇ، مەملەكەتتىك ٴتۇيىندى تاجىريبەحانالاردى قايتا قۇرىپ، قۇرىلىمى ۇيلەسىمدى، اينالىمى جوعارى ٴونىمدى تاجىريبەحانا جۇيەسىن قالىپتاستىرۇ. مەملەكەتتىك ينجەنەريا زەرتتەۋ ورتالعى، مەملەكەتتىك تەحنيكالىق جاڭالىق اشۇ ورتالعى سياقتى جاڭالىق اشۇ بازالارىن ساپالىلاندىرۇ جانە دارەجەسىن جوعارىلاتۇ. عىلىمي زەرتتەۋ اكادەميالارىنىڭ، جوعارى دارەجەلى مەكتەپتەر مەن كاسىپورىندارداڭ عىلىمي زەرتتەۋ كۇشتەرىن ساپالى ورنالاستىرۇدى جانە بايلىقتان تەڭ يگىلىكتەنۇدى ىلگەرىلەتۇ. جاڭاشا زەرتتەۋ تيىندەگى داشۇە، جاڭاشا زەرتتەۋ قۇرىلىمى سياقتى جاڭاشا جاڭالىق اشۇ سۇبيەكتىلەرىن دامىتۇعا قولداۋ كورسەتىپ، قوسىلىم سۇبيەكتىلەرىنىڭ كوپ نەگىزدەنۇىن، باسقارۋ ٴتۇزىمىنىڭ وسىزاماندانۇىن، اينالىم مەحانيزمىنىڭ بازارلانۇىن، ادام دىستەتۇ مەحانيزمىنىڭ يكەمدى بولۇىن ىلگەرىلەتۇ.

ەكىنشى تاراۋشا ٴتول جاسامپازدىق سىپاتتى، جەتەكشىلىك سىپاتتى عىلىم ـ تەحنيكادا قامال الۋدى كۇشەيتۇ

مەملەكەتتىڭ حاۋىپسىزدىگى مەن دامۇدىڭ جالپى جاعدايىنا سايماتىن نەگىزدىك، وزەكتى سالالاردا ستراتەگيالىق عىلىمي جوسپار مەن عىلىمي ينجەنەريالاردى بەلگىلەۋ جانە اتقارۋ. جاساندى زەردە، كۇانتتىق ينفورماتسيا، ينتەگرالدى تىزبەك، ٴومىر سالاماتتىعى، مي عىلىمى، بيولوگيالىق تۇقىم جەتىلدىرۇ، كەڭىستىك عىلىم ـ تەحنيكاسى، تەرەڭ جەر قاباتى، تەرەڭ تەڭىز سياقتى الدىڭعى لەكتىك سالالاردى كوزدەي وتىرىپ، مەملەكەتتىڭ بولجامپازدىق، ستراتەگيالىق سىپاتتى كەلەلى عىلىم ـ تەحنيكا نىساندارىنان ٴبىر توبىن اتقارۇ. مەملەكەتتىڭ شۇعىل قاجەتى مەن ۇزاق بولاشاقتىق قاجەتتىن شىعار ٴتۇيىن ەتىپ، باسىمدىلىققا يە بايلىقتى شوعىرلاندىرىپ، جاڭادان، توسىن پايدا بولعان جۇقپالى اۋرۋلار مەن بيولوگيالىق حاۋىپسىزدىك حاۋىپ ـ قاتەرىنەن ساقتانۇ ـ تىزگىندەۋ، ەمدەۋ، ٴدارى ـ دارمەك جانە ەمدەۋ جابدىقتارى، شەشۇشى تۇلعالىق بولشەكتەر مەن ۇساق بولشەكتەر جانە نەگىزدىك ماتەريالدار، مۇناي، تابيعي گاز بارلاۋ، اشۇ سياقتى سالالاردىعى شەشۇشى وزەكتى تەحنيكالاردا قامال الۋ.

ارناۋلى ستون 2 عىلىم ـ تەحنيكالىق الدىڭعى لەكتىك سالالاردا قامال الۋ
01 جاڭا ۇرپاق جاساندى زەردە الدىڭعى لەكتىك نەگىزدىك نازاريادا جاڭالىق اشۇ، ارنايى چيپتى زەرتتەپ اشۇ، ىشكەرىلەي ۇيرەنۇ جۇلگەسى سياقتى ٴتۇپ كودتى اشۇ ـ ەسەپتەۋ تەكشەلەرىن قۇرىپ، ۇيرەنۇ جوننىندە پايمداۋ جانە شەشىم جاساۋ، سۋرەت جانە گرافيك، دىبىس جانە كەسكىن، تابيعي ٴتىلدى پىرەقتاۋ جانە ٴبىر جاقتى ەتۋ سياقتى سالالاردا جاڭالىق اشۇ.
02 كۇانتتىق ينفورماتسيا قالا اۋماعى، قالا ارالىق، ەركىن كەڭىستىك كۇانتتىق حابارلاسۇ تەحنيكاسىن زەرتتەپ اشۇ، جالپىلىق كۇانتتىق ەسەپتەيتىن العاشقى ماشينانى جانە قولدانىلمالى كۇانتتىق ۇقساتپالى ماشينانى زەرتتەپ جاساۋ، كۇانتتىق ٴدال ولشەۋ تەحنيكاسىندا جاڭالىق اشۇ.
03 ينتەگرالدى تىزبەك ينتەگرالدى تىزبەكتى جوبالاۋ قۇرالى، ٴتۇيىندى جابدىق جانە توتەنشە تازا نىسانا ماتەريالى قاتارلى شەشۇشى ماتەريالدارداعى زەرتتەپ جاساۋ، ينتەگرالدى تىزبەكتىڭ وزىق تەحنولوگياسى مەن يزولياتورلىق قوس پولياركىلى كرىستال لامپا (IGBT)، ميكرو كومپيۇتەرلى ەلەكتر جۇيەسى (MEMS) قاتارلى ەرەكشە تەحنولوگيالاردا قامال الۋ، وزىق ساقتاۋ تەحنيكاسىنىڭ دارەجەسىن جوعارىلاتپ، كومىرتەكتى كرەمني، ازوتتى گاللي سياقتى كەڭ جانە تار بەلدەۋلى جارتىلاي وتكىزگىشتەردى دامىتۇ.
04 مي عىلىمى جانە جاساندى مي زەرتتەۋ مي تانىم قاعيداسىنا تالداۋ جاساپ، مي قان تامىرى نەرۋتەرىنىڭ تۇتاسقان سۇرەتىن سالۇ، مي سالماقتى اۋرۋلار مەحانيزمىن جانە وعان ارالاسۇدى زەرتتەۋ، بالالار مەن ورەندەردىڭ اقىل ـ وينى جەتىلدىرۇ، مي سياقتى ەسەپتەۋ جانە مي مەن كومپيۇتەردى توعىستىرۇ تەحنيكاسىن زەرتتەپ اشۇ.
05 گەن جانە بيولوگيالىق تەحنيكا گەنوميكانى زەرتتەپ جانە قولدانىپ، تۇقىم قۇالاۋ كلەتكاسى جانە گەنەتيكالىق جولمەن جەتىلدىرۇ، قوسپا بيولوگيا، بيولوگيالىق ٴدارى ـ دارمەك سياقتى تەحنيكالاردا جاڭالىق اشىپ، ۇاكسينا، سىرتقاي دياگنوز قويۇ، انتيدەنەلىك ٴدارى سياقتىلاردى زەرتتەپ اشۇدا جاڭالىق اشىپ، ەگىس داقىلدارى، مال، قۇس، سۇ ونىمدەرى، اۋىل شارۋاشلىق ميكرو ورگانيزمدەرى سياقتى ماڭىزدى جاڭا سورتتاردى شىعارىپ، بيولوگيالىق حاۋىپسىزدىككە قاتىستى شەشۇشى تەحنيكالاردى زەرتتەۋ.
06 كلينيكالىق مەديتسينا جانە دەنساۋلىق راك جانە مي قان تامىرى، تىنىس الۋ، زات الماسۇ سىپاتتى اۋرۋلاردى تۇدىراتىن مەحانيزمدەر جوننىندە نەگىزدىك زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، سالاماتتىققا ىرىقتى ارالاسۇ تەحنيكاسىن زەرتتەپ اشىپ، تۇىنداماليى مەديتسينا، ميكرو ورگانيزمدەر گرۋپپاسى، جاڭاشا ەمدەۋ سياقتى الدىڭعى لەكتىك تەحنيكالاردى زەرتتەپ اشىپ، اۋىر جۇقپالى اۋرۋلار، جۇقپالى ەمەس سالماقتى، سوزىلمالى اۋرۋلاردان ساقتانۇ جانە ونى ەمدەۋ جاعىنداعى شەشۇشى تەحنيكالاردى زەرتتەۋ.
07 قىىر كەڭىستىك، تەرەڭ جەر قاباتى، تەرەڭ تەڭىز جانە ۇيەكتىك وڭىرلەردى ىسكەرىلەي بارلاۋ الەمنىڭ پايدا بولۇى مەن وزگەرۇى، جەر شارىنا نازار سالۇ سياقتى نەگىزدىك عىلىمداردى زەرتتەپ، مارسقا اينالۇ، ۇساق قىدىرما جۇلدىزداردى شارلاۋ سياقتى جۇلدىزدار ارالىق بارلاۋ، جاڭا ۇرپاق اۋىر تۇرپاتتى تاسىمال راكەتاسى جانە عارىش تاسىمال جۇيەسىن قايتالاي پايدالانۇ جۇيەسى، جەر شارىنىڭ قىىر بولىگىن بارلاۋ جابدىعى، تەرەڭ تەڭىز تاسىمالىن قامتاماسىزداندىرۇ جانە جابدىقتاۋ سناق كەمەسى، ۇيەكتىك وڭىرلەردى ستەرەولىق باقىلاۋ تەكشەسى جانە اۋىر تۇرپاتتى مۇز جارعىش كەمە سياقتىلاردى زەرتتەپ جاساۋ، اي بارلاۋ ينجەنەريالىنىڭ 4 ـ مەرزىمدەك، جياۋلۇك تەرەڭ تەڭىزگە شوگۇدىڭ 2 ـ مەرزىمدەك، شۇەلۇك ۇيەكتىك وڭىرلەردى ىسكەرىلەي بارلاۋدىڭ 2 ـ مەرزىمدەك قۇرىلىسىن جۇرگىزۇ.

ٴۇشىنشى تاراۋشا نەگىزدىك زەرتتەۋدى تاباندىلىقپەن كۇشەيتۇ

قولدانىلمالى زەرتتەۋ ارقىلى جەتەكشىلىك ەتۋدى كۇشەيتىپ، ەركىن ىزدەنىس جاساۋعا دەم بەرىپ، نەگىزدىك زەرتتەۋدىڭ 10 جىلدىق ارەكەت جوباسىن جاساپ جانە اتقارىپ، ٴبىر توپ نەگىزدىك پاندەردى زەرتتەۋ ورتالقتارىن ٴتۇيىندى تۇردە ورنالاستىرۇ. نەگىزدىك زەرتتەۋگە قازىنالىق قوسىلىم تەبىنىن ارتتىرىپ، شىعىس قۇرىلىمىن ساپالىلاندىرۇ، كاسىپورىندارداڭ نەگىزدىك زەرتتەۋگە قارجى قوسۇىنا باجى جاعىنان جەڭىلدىك بەرۇدى جولعا قويىپ، قوعامدى جىلۋ اتاۋ جانە قور قۇرۇ سياقتى تاسىلدەر ارقىلى كوپ ارنامەن قارجى قوسۇعا شابىتتاندىرىپ، ٴۇرتىس، ورىنقتى قوسىلىم مەحانيزمىن قالىپتاستىرىپ، نەگىزدىك زەرتتەۋ قاراجاتى قوسىلمىنىڭ زەرتتەۋ ـ اشۇ قاراجاتى قوسىلىمىندا ۇستايتىن سالىستىرماسىن 8%تەن اسىرۇ. عىلىمي زاڭدىلىققا ۇيلەسەتىن باعالاۋ جۇيەسى مەن شابىتتاندىرۇ مەحانيزمىن ورناتىپ جانە كەمەلدەندىرىپ، نەگىزدىك زەرتتەۋ نىزدەنسىنە ۇزاق دۇركىندىك باعالاۋ جۇرگىزىپ، نەگىزدىك زەرتتەۋگە ٴتيىمدى تاماشا عىلىمي زەرتتەۋ ەكولوگياسىن قالىپتاستىرۇ.

ٴتورتىنشى تاراۋشا كەلەلى عىلىم ـ تەحنيكالىق جاڭالىق اشۇ تەكشەلەرىن قۇرۇ

بەيجيڭ، شاڭحاي، گۋاڭدۇڭ، شياڭگاڭ، اۋمەن ۇلكەن شعاناق رايونىنىڭ حالقارالىق عىلىم ـ تەحنيكادا جاڭالىق اشۇ ورتالعىن قۇرۇدن قولداپ، بەيجيڭ حۋايرۇ، شاڭحاي جاڭجياڭ، داۋان رايونى، انحۇي حەفەي ۇنيۋەرسال مەملەكەتتىك عىلىم ورتالعىن قۇرىپ، شارت ـ جاعدايى بار جەرلەردىڭ وڭىرلىك عىلىم ـ تەحنيكالىق جاڭالىق اشۇ ورتالقتارىن قۇرۇنا قولداۋ كورسەتۇ. مەملەكەتتىڭ دەربەس جاڭالىق اشۇدان ۇلگى كورسەتۇ رايونى، جوعارى، جاڭا تەحنيكالى شارۋاشلىقتاردى گۇلدەندىرۇ رايونى، ەكونوميكالىق، تەحنيكالىق جاقتان گۇلدەندىرۇ رايونى قاتارلىلاردىڭ جاڭالىق اشۇ فۇنكتسياسىن كۇشەيتۇ. مەملەكەتتىڭ كەلەلى عىلىم ـ تەحنيكالىق نەگىزدىك قۇرىلعىلارىن لايىقتى دارەجەدە الدىن الا ورنالاستىرىپ، تەڭ يگىلىكتەنۇ دەڭگەيى مەن پايدالانۇ ونىمدىلىگىن جوعارىلاتۇ. جاراتىلىستىق عىلىم ـ تەحنيكا بايلىعى قامباسىن، مەملەكەتتىك دالالىق عىلىم ـ تەحنيكا باقىلاۋ ـ زەرتتەۋ پۇنكتىن (تورابىن) جانە عىلىمي ٴىرى ساندى مالىمەت ورتالعىن شوعىرلاندىرىپ قۇرۇ. وزىق عىلىمي زەرتتەۋ اسپاپتارى مەن جابدىقتارىن زەرتتەپ جاساۋدى كۇشەيتۇ. مەملەكەتتىڭ عىلىمي زەرتتەۋ دىسسەرتاتسيا جانە عىلىم ـ تەحنيكا ينفورماتسياسىنىڭ جوعارى دەڭگەيلى اۋىس ـ ٴتۇيىس تەكشەسىن قۇرۇ.

ارناۋلى ستون 3 مەملەكەتتىڭ كەلەلى عىلىم ـ تەحنيكالىق نەگىزدىك قۇرىلعىلارى
01 ستراتەگيالىق باعدار كورسەتۇ تيىندەگى كەڭىستىك ورتاسىن جەر تاعاننان باقىلاۋ ـ ولشەۋ تورابى، جوعارى دالدىكتەگى جەر تاعانى ۇاقىت جۇيەسى، ٴىرى تۇرپاتتى تومەن قارقىندى جەل تۇنەلى، تەڭىز ٴتۇبىن عىلىمي باقىلاۋ ـ ولشەۋ تورابى، كەڭىستىك ورتاسىنىڭ جەر بەتىندەگى ۇقساتىلمالى قوندىرعىسى، بىرىككىش قازان باس ايپاراتى شەشۇشى جۇيەسىن جالپىلىق زەرتتەۋ قۇرىلعىسى قاتارلىلاردى ورناتۇ.
02 قولدانىلمالى تايانىش تيىندەگى جوعارى دەنەرگيالى تەڭ قارقىندى رادياتسيا جارىق كوزى، جوعارى ٴونىمدى تومەن كومىر قىشقىل گاز تۇرىبىناسىن سناق ەتۋ قوندىرعىسى، اسقىن اۋرلىق كۇشپەن سىرتقا تەپكىشتىڭ ۇقساتىلمالى جانە سناق ەتۋ قوندىرعىسى، ۇدەتكىشتىڭ قوزعالتۇ وزگەرىسىن زەرتتەۋ قوندىرعىسى، بولاشاقتاعى توراپ تاجىريبە قۇرىلعىسى قاتارلىلاردى ورناتۇ.
03 بولجاپ جەتەكتەۋ تيىندەگى قاتتى X ساۋلەلى ەركىن ەلەكترونداى لازەر قوندىرعىسى، تەڭىز دەڭگەيىنەن جوعارى عارىشتىق ساۋلەلەردى باقىلاۋ پۇنكتى، جالپىلىق مۇشكىل شارت ـ جاعدايدا سناق ەتۋ قوندىرعىسى، توتەنشە تەرەڭ جەر استىنىڭ توتەنشە تومەن رادياتسياسىن فوندىق الدىڭعى لەكتىك فيزيكالىق سناق ەتۋ قۇرىلعىسى، اۋىرلىق كۇشىن ٴدال ولشەۋ ـ زەرتتەۋ قۇرىلعىسى، كۇشتى اعندى اۋىر يوندارداى ۇدەتۋ قۇرىلعىسى قاتارلىلاردى ورناتۇ.
04 حالىق تۇرمىسىن جاقسارتۇ تيىندەگى مەديتسينالىق زەرتتەۋ قۇرىلعىلارى، كوپ مودالدى ماشتاپ اتتاعان بيولوگيالىق مەديتسينا كەسكىندەۋ قۇرىلعىلارى، مودەلدىك حايۋاناتتاردىڭ بەينەلىك تيىپى مەن تۇقىم قۇالاۋىن زەرتتەۋ قۇرىلعىلارى، جەر سىلكىنىسى عىلمي سناق الاڭى، جەر شارى جۇيەسىنىڭ ساندىق ٴمانىن ۇلگىلەۋ قۇرىلعىسى قاتارلىلاردى ورناتۇ.

بەسىنشى تاراۋ كاسىپورىندارداڭ تەحنيكالىق جاڭالىق اشۇ قابىلەتىن جوعارىلاتۇ

تەحنيكادا جاڭالىق اشۇ بازارىن جەتەكتەۋ مەحانيزمىن كەمەلدەندىرىپ، كاسىپورىندارداڭ جاڭالىق اشۇداعى نەگىزگى تۇلعالىق ورنىن كۇشەيتىپ، ٴتۇرلى جاڭالىق اشۇ فاكتورلارىنىڭ كاسىپورىندارعا شوعىرلانۇىن جەبەپ، كاسىپورىندى نەگىزگى تۇلعا، بازىرادى جەتەكشى ەتكەن، ٴوندىرۇ، ۇيرەنۇ، زەرتتەۋ، قولدانۇ ىسكەرىلەي توعىسقان تەحنيكادا جاڭالىق اشۇ جۇيەسىن قالىپتاستىرۇ.

ٴبىرىنشى تاراۋشا كاسىپورىندارداڭ زەرتتەۋ ـ اشۇعا قوسىلمدى ارتتىرۇعا شابىتتاندىرۇ

زەرتتەۋ ـ اشۇ قاراجاتىن ۇستەمەلەپ ەسەپتەپ باجدان بۇرىن تارتىپ قالۇ، جوعارى، جاڭا تەحنيكالى كاسىپورىندارعا باجدان جەڭىلدىك بەرۇ سياقتى جالپىعا ٴتيىمدى سايماتاتىنداى اناعۇرلىم زور تەبىنمەن اتقارۇ. تۇڭعىش توپتاعى ماڭىزدى تەحنيكالىق جابدىقتاردى قامسىزداندىرۇ تولقىتاما تولەمى مەن شابىتتاندىرۇ سايماتىن كەڭەيتىپ جانە كەمەلدەندىرىپ، كەلەلى ينجەنەريالاردىڭ جەتەكتەۋ، ۇلگى كورسەتۇ رولىن ساۋلەلەندىرىپ، ۇكىمەتتىك ساتىپ الۋ سايماتاى ارقىلى جاڭا ونىمدەرمەن قىزمەت وتەۋگە قولداۋ بەرۇ. ولشەم، ساپا جانە باسەكە ٴتۇزىمىن كەمەلدەندىرۇ سياقتى شارالار ارقىلى كاسىپورىندارداڭ جاڭالىق اشۇ قۇاتىن نىعايتۇ. مەملەكەت مەنشىگىندەگى كاسىپورىندارداى زەرتتەپ اشۇعا شابىتتاندىراتىن باعالاۋ ٴتۇزىمىن اقاۋسىزداندىرىپ، دەربەس ەسەپ جۇرگىزەتىن، قۇىنى ارتتىرۇ، قۇىنى ساقتاۋ ساراپتاۋىنان امان قالاتىن، قاتەلىگىنە كەڭشىلىكپەن قاراپ، قاتەلىگىن تۇزەتەتىن زەرتتەۋ ـ اشۇ زاپاس قورى ٴتۇزىمىن ورناتىپ، ورتالقتاعى مەملەكەت مەنشىگىندەگى ونەركاسىپ كاسىپورىندارىنىڭ زەرتتەۋ ـ اشۇ شىعىسىنىڭ جلدىق ارتۇ مولشەرىنىڭ بۇكىل ەلدىڭ ورتاشا دەڭگەيىنەن كورنەكتى اسۇىنا شىنايى كەپىلدىك ەتۇ. عىلىم ـ تەحنيكالىق ورتاشا، شاعىن كاسىپورىندارداڭ جاڭالىق اشۇنا دەم بەرەتىن باجى جەڭىلدىك ساياساتىن كەمەلدەندىرۇ.

ەكىنشى تاراۋشا شارۋاشلىقتىڭ ورتاق سىپات الاتىن نەگىزدىك تەحنيكاسىن زەرتتەپ اشۇعا قولداۋ كورسەتۇ

ٴبىر توپ ورتاق سىپات الاتىن شەشۇشى تەحنيكالىق تەكشەلەردى كۇشتى شوعىرلاندىرىپ وتىرىپ بىرىڭعىرۇ جانە دارەجەسىن جوعارىلاتۇ، كاسىپتىك باستاماشى كاسىپورىندارداڭ جوعارى مەكتەپتەرمەن، عىلمي زەرتتەۋ اكادەميالارىمەن جانە كاسىپ سالالارىنىڭ جوعارى، تومەن كاسىپورىندارىمەن بىرگە مەملەكەتتىك شارۋاشلىقتا جاڭالىق اشۇ ورتالعىن قۇرىپ، مەملەكەتتىك كەلەلى عىلىم ـ تەحنيكا نىساندارىن ۇستىنە الۋىنا قولداۋ كورسەتۇ. شارت ـ جاعدايى كەلەتىن كاسىپورىندارداڭ قۇرىلىمىن جاڭالاعان عىلمي زەرتتەۋ اكادەميالارىمەن بىرلەسىپ، كاسىپتىك زەرتتەۋ ورىندارىن قۇرىپ، الەۋمەتتىك يگىلىكتىك، ورتاق سىپات الاتىن تەحنيكالىق قىزمەت وتەۋىنە قولداۋ كورسەتۇ. جاڭاشا، ورتاق سىپات الاتىن تەحنيكالىق تەكشەلەردى قۇرىپ، كاسىپ، سالا اتتاعان شەشۇشى، ورتاق سىپات الاتىن تەحنيكالىق ماسەلەلەردى شەشۇ. ٴىرى كاسىپورىندارداڭ جەتەكشىلىك، تىرەكتىك رولىن ساۋلەلەندىرىپ، جاڭاشىل ورتاشا، شاعىن، ۇساق كاسىپورىندارداڭ جاڭالىق اشۇداڭ ماڭىزدى قاينار كوزىنە اينالۇىنا قولداۋ كورسەتىپ، شارۋاشلىق تىزبەگىنىڭ جوعارى، ورتا، تومەنگى اعارىنىڭ، ٴىرى، ورتاشا، شاعىن كاسىپورىندارداڭ توعىسپالى جاڭالىق اشۇىن ىلگەرىلەتۇ. شارت ـ جاعدايى كەلەتىن جەرلەردىڭ شارۋاشىلىق شوعىرىنا سۇيەنىپ، ارالاس مەنشىكتەگى شارۋاشلىق تەحنيكاسىن زەرتتەۋ ورنىدارىن قۇرىپ، قىزمەت وتەۋ وڭىرلەرىندەگى ورتاق سىپات الاتىن شەشۇشى تەحنيكالاردى زەرتتەپ اشۇىنا دەم بەرۇ.

(جالعاسى 8 ـ بەتتە)